

به یاد گل آقایی که خیلی گل بود

#

گروه ادب و هنر، کیوسرت صابری فومنی معروف به گل آقا یکی از تاثیرگذارترین هنرمندان و نویسندگان ایران در دهه‌های گذشته بود. او در ۱۳۲۰ در شهر فومن دیده به جهان گشود و در سال ۱۳۸۳ چهره در نقاب خاک کشید. این طنزنویس ایرانی پایه‌گذار موسسه گل آقا بود و با کارهای خود توانست تحمل و صبر بسیاری از سیاستمداران را بالا ببرد و باعث خنده مردم شود. فومنی چه در دولت بازرگان و چه در دوران محمدعلی رایجی از مشاوران فرهنگی بود و چهره‌ای تاثیرگذار پس از انقلاب لقب گرفت. او با یادداشت‌هایی به نام «دو کلمه حرف حساب» در روزنامه اطلاعات توانست طنز مطبوعاتی را دوباره زنده کند.

نقد فیلم

نقدی بر فیلم «لاتوری» به کارگردانی رضا درمیشیان

دوتکه روایت

پیام زنجبران چه تفاوتی میان دیدن ویدئوهای حاوی تصاویر خشن و دلخراش که به وفور در برخی رسانه‌ها پیدا می‌شود با سینما وجود دارد؟! آیا تاتری که بیننده با دیدن آن تصاویر دچارش می‌شود با تماشای یک فیلم سینمایی یکی است؟! چه تمایزی بین رعب تصاویر سسر بریدن یا شکنجه آدم‌های عادی و بی‌گناه با فیلم‌های سینمایی که در دم و نکوهش و آسیب‌شناسی خشونت ساخته می‌شوند، وجود دارد؛ بی‌گمان در یار معنایی و نگاه سازندگانش و تأثیری که بر مخاطب می‌گذارد، یکی «خشونت برای خشونت» و دیگری «خشونت علیه خشونت» است. سینما با زبان خودش این مرز را خط‌کشی کرده و تکلیفش را با بیننده روشن می‌کند.

«لاتوری» سومین فیلم «درمیشیان» اثری است که شاید در نگاه اول تاثیرگذار به نظر می‌رسد، اما بعد از ترک سالن سینما و با فاصله گرفتن از آن خیلی زود تأثیرش کم‌رنگ می‌شود و جز چهره‌سوخته و گرم‌شده بازیگر فیلم، چیزی در ذهن باقی نمی‌گذارد. درمیشیان فرمی شبه‌مستند را برای تعریف قصه‌اش انتخاب کرده است. این فرم شاید گزینه‌ای بجا و مناسب باشد برای تمرکز هر چه بیشتر بیننده بر طرح مساله فیلم و واقع‌نمایی آن؛ اما فیلمساز در بیان قصه آشنای فیلمش که «ماجرای دل‌باختن جوانی خلافکار به دختری روزنامه‌نگار و مرفه است» اندازه‌ها را کم می‌کند. روایت به دوتکه قبل و بعد ایده «اسیدپاشی» تقسیم می‌شود و حتی موضوع اصلی فیلم ناپیدا می‌ماند. بدین منوال، بار معنایی تصاویر خشن و شاید دلخراش به‌کار رفته در فیلم به دلیل دراماتیزه نبودن، ناآرام و بی‌فایده شده است. فیلمساز به



نمایی از فیلم «لاتوری»

زبان کاراکترهای داستان می‌گوید، سعی به طفره‌رفتن و پوشاندن حفره‌های فیلمنامه‌اش دارد، بنابراین از مهم‌ترین و شاید بدیهی‌ترین اصل تاثیرگذاری داستان غافل می‌ماند؛ یعنی «نشان بده، نگار!» ما در سینما چیزی را که می‌بینیم، باور می‌کنیم. این نقص بخصوص در نیمه نخست فیلم تا حدی پیش می‌رود، که اگر حین تماشا چشم‌مان را ببندیم و فقط به دیالوگ‌ها گوش بدهیم چیزی را از دست نخواهیم داد. اصل «نشان دادن» به جای «گفتن» می‌تواند شامل گفت‌وگوهای یک فیلم هم بشود، اما در لاتوری چنانچه دیالوگ‌ها را در ذهن مرور کنیم، بسیاری از آنها در خوش‌بینانه‌ترین حالتش ممکن، ارتباط چندانی با قصه ندارند و حتی بی‌ربطند. نگارنده این فیلم‌ها هیچ ایرادی در شعاردادن یا پیاده‌های پرآب و تاب در تپلم‌ها نمی‌بیند.

بسیاری از ماندگارترین فیلم‌ها آثاری هستند که شعار می‌دهند؛ با این وجه‌تمایز که شخصیت‌ها و رویدادهای فیلم منجر به التزام این شعارها شده و وجودشان برخاسته از بطن فیلم است. اما در «لاتوری» فیلمساز صرفاً بابت بیان درد‌دل‌هایش بدون ضرورت داستانی، دست به خلق شخصیت‌های زیادی زده که خودش هم آنان را به درستی نمی‌شناسد. این عارضه به کاراکترهای اصلی نیز سرایت کرده و به اصطلاح «پیش‌داستان» (عقبه) ندارند و منطقی مقبولی برای علت رفتارهایشان در نظر گرفته نشده و مدام تغییر موضع می‌دهند. «پاشا» در نیمه دوم فیلم و بدون هیچ پیش‌زمینه‌ای (جز یک نمای ذهنی چندثانیه‌ای) یک‌باره تبدیل به بیماری متوهم می‌شود که با خودش درگیر است(عوارض عاشقی ۱۲). حتی کاراکتر «مریم» که برای ترغیب جامعه به بخشش در فیلم گنجانده شده است در نمای موتاثری مقابل خودش نشسته و حرف می‌زند. در نهایت به دلیل ضعف ساختاری و تقلیل شخصیت‌پردازی‌ها در حد «خالکوبی نام مریم روی بازوی پاشا؟» جز مبهم شدن مرزهای بخشش نتیجه‌ای عایدمان نمی‌شود.

قطعه وسط ساختار داستان که «درمیشیان» تصمیم گرفته است روایت را بچرخاند و با گوشه‌چشمی به ترفند «هیچ چیز آنگونه نیست که به نظر می‌رسد» از زبان «مریم» تعریف کند، اتفاق نامطلوبی می‌افتد. «چرخش» یا «اورنگی» لحظه‌ای در روند داستان است که نگاه مخاطب را با اطلاعات تازه‌ای که به آن دست می‌یابد، تغییر می‌دهد؛ یعنی لحظه‌ای که «مریم» با صورت پانداژ شرح مارتق می‌دهد. تا قبل از این صحنه، سوال ما این است: «چرا مریم که هیچ سختی با پاشا ندارد، به ارتباط رضایت می‌دهد؟» و به دلیل فقدان منطق توجیهی، این سوال بسیار آزاردهنده است. اما یک‌باره فیلمساز به زعم خود، برگ برنده‌اش را برای غافلگیری رو می‌کند: «ماجرا انطور نبوده که شما فکر می‌کرده‌اید.» ولی نکته اینجاست که برای خلق چرخش باید به مخاطب احترام گذاشت و نباید با گول‌زدن از آسیب‌پذیریش سوءاستفاده کرد. چرخش‌های بزرگ نه تنها اندیشه ما را تکان می‌دهند؛ بلکه بر عواطف و احساسات‌مان نیز تأثیر می‌گذارند. حال آنکه همیشه می‌توان بیننده را با برش به چیزی که انتظارش را ندارد از جا پراند یا به تعجب واداشت، اما این غافلگیری سطحی است. اطلاعات و سرنخ‌هایی که فیلمساز تا پیش از این لحظه در اختیار ما می‌گذارد، بر تمایل «مریم» به ارتباط تأکید می‌ورزد. مثلا در نمایی دوتفره، آنها را در قهوه‌خانه‌ای نشان می‌دهد که «مریم» با لبخند صمیمانه‌ای لقمه غذا را جلوی دهان «پاشا» می‌گیرد؛ نمایی که از سوی ذهنیت بیمارگونه «پاشا» نیست.

کتاب ادب

شنبه‌شب، تولد حسین علیزاده نوازنده و موسیقیدان نابغه ایرانی در تالار حافظ با حضور محمود دولت‌آبادی، آتیلا پسیانی، علی دهباشی، فردین خلعتبری، بهرام دبیری، سیامک آقایی، پوریا اخوان، سهراب سلیمی و بسیاری دیگر از هنرمندان برگزار شد. او متولد یکم شهریور ۱۳۳۰ در تهران است.



ادب‌وهنر

www.Farheekhtegan.ir

Mon. | 22 Aug 2016 | Vol.07 | No. 2023

دوشنبه اول شهریور ۱۳۹۵ | ۱۹ ذیحده ۱۴۳۷ | ۲۲ آگوست ۲۰۱۶ | شماره ۲۰۲۳

گفت‌وگوی «فرهیختگان» با کارگردانان تئاتر

به پرواز در آوردن تجربه‌گرایی در تئاتر



نمایی از نمایش «کچلو»

اجرا برویم. در سه هفته این نمایش را به صحنه رساندیم.

سبک و ژانر اجرای «کچلو» چگونه بود؟
رضا کشاورز: کار ما اثری تلفیقی است. ما آمده‌ایم ساختمان اجرا و نمایش را کم‌دیلا آرت‌آته گرفتیم. تکنیک‌های اجرایی ما نیز از ما (نوعی اجرا که بیشتر از بدن و میمیک) بهره می‌برد. ولی محتوا و داستان ما ایرانی است. در اصل، اجرای ما با فرمی تلفیقی و محتوای ایرانی کار خود را به محک تجربه گذارده است.

روند تمرینات و چگونگی اجرای «کچلو» چگونه بوده است؟
رضا کشاورز: ما برای بار دوم دو

ماه تمرین داشتیم. هر روز

۶ ساعت و در هر هفته پنج روز تمرینات دایر بود. همه دوستان با کار من آشنا و بسیار راحت بودند. ما برای به نتیجه رسیدن اجرا بسیاری از صحنه‌ها را اتود می‌زدیم و در تمرینات بسیاری از چیزها را درآوردیم. در واقع بسیاری از نکته‌ها را ما در تمرینات مستمر و مدام بیرون آوردیم. ما دوست داریم کار را از پیش تمام شده ندانیم و در هر تمرین جزئیات بسیار زیادی را به اجرا بیفزاییم.

نمایش «آنتیگنه» چگونه شکل گرفت و متنش به رشته نگارش در آمد؟

حمیدرضا هدایتی: سه سال پیش بود که در تماشاخانه سه نقطه این نمایش را روی کاغذ پیاده کردم. من در ابتدا نمایش اودیپ را شروع کردم ولی خودم با آن ارتباطی برقرار نکردم. بر همین اساس ایده‌ای به نظر رسید که ایده یک قصایی بود. سپس سعی کردم این ایده سخت و مشکل را پرورش دهم. در تانسی و در رفت و آمد این نمایش را نوشتیم. هر روز تمرین کردیم و در سالن سه نقطه هم اجرا رفتیم. به زعم من اثر قابل‌قبولی بود ولی حق کار ادا نشده. به پیشنهاد امیراکراه آهنین جان و چند نفر از دوستان این نمایش را اجرا بردیم و بالاخره توانستیم در تماشاخانه باران

مداوم دو طبقه زورمند و سرکوب‌شده را از زمان کرونن تا دوره کریم قصاب شاهد هستیم که به نوعی تلمیحاتی به فیلم «قیصر» مسعود کیمیایی با شخصیت منفی مشهورش کریم آب‌منگل دارد. تجربه‌گرایی و تلفیق نمایش‌های غربی و شرقی نکته اصلی دو اجرای «کچلو» و «آنتیگنه» است که ما در همین راستا با دو کارگردان گفت‌وگو کرده‌ایم.

روند تمرینات و چگونگی اجرای «کچلو» چگونه بوده است؟
رضا کشاورز: ما برای بار دوم دو

ماه تمرین داشتیم. هر روز

۶ ساعت و در هر هفته پنج روز تمرینات دایر بود. همه دوستان با کار من آشنا و بسیار راحت بودند. ما برای به نتیجه رسیدن اجرا بسیاری از صحنه‌ها را اتود می‌زدیم و در تمرینات بسیاری از چیزها را درآوردیم. در واقع بسیاری از نکته‌ها را ما در تمرینات مستمر و مدام بیرون آوردیم. ما دوست داریم کار را از پیش تمام شده ندانیم و در هر تمرین جزئیات بسیار زیادی را به اجرا بیفزاییم.

نمایش «آنتیگنه» چگونه شکل گرفت و متنش به رشته نگارش در آمد؟

حمیدرضا هدایتی: سه سال پیش بود که در تماشاخانه سه نقطه این نمایش را روی کاغذ پیاده کردم. من در ابتدا نمایش اودیپ را شروع کردم ولی خودم با آن ارتباطی برقرار نکردم. بر همین اساس ایده‌ای به نظر رسید که ایده یک قصایی بود. سپس سعی کردم این ایده سخت و مشکل را پرورش دهم. در تانسی و در رفت و آمد این نمایش را نوشتیم. هر روز تمرین کردیم و در سالن سه نقطه هم اجرا رفتیم. به زعم من اثر قابل‌قبولی بود ولی حق کار ادا نشده. به پیشنهاد امیراکراه آهنین جان و چند نفر از دوستان این نمایش را اجرا بردیم و بالاخره توانستیم در تماشاخانه باران

در کار شاهد یک اجرای مینیمال، پانتومیم‌گونه و سبک‌پردازی‌شده از نمایش‌های سنتی هستیم، چگونه به این شیوه اجرایی رسیدید؟

رضا کشاورز: ما براساس تکنیک‌های کم‌دیلا دل‌آرت‌ه و مایم به این شیوه اجرایی رسیدیم که اصلا ایرانی نیست و در اصل غربی است. ما سعی کردیم این اجرا را ایرانی و نشانه‌ها و نمادهای ایرانی را استفاده کنیم. بهترین ابزاری که می‌شد این شیوه اجرایی را روی صحنه ببریم، مایم بود.

ما دو تم متفاوت را در نمایش «آنتیگنه» شما می‌بینیم. من اجراهای مختلفی از این نمایش دیدم که حتی به «پهداشت» و «نوع زندگی» توجه می‌کردند. ولی در اجرای شما با ایده «کتاب» و «دانش» در یک قصایی روبه‌رو هستیم. این قصایی مردم ما را نشان می‌دهد؟

حمیدرضا هدایتی: نه اصلا بحث من چنین نیست. من سعی کردم لامکان و لازمان بگیرم. تلاش من بر این بود دو انسان مدرن را نشان بدهم که آیا آرث برای آنها مهم است یا نه؟! مثلا کتاب نکته مهمی برای من دارد؛ چون نشانه سنت‌ها و آن چیزی است که از گذشته به ما رسیده است. در اصل او به یک میراث می‌رسد که شاید بسیار غلط باشد.

مهم‌ترین ویژگی نمایش «کچلو» شما چیست؟

رضا کشاورز: به نظر من سادگی اصل اساسی ماست. در کم‌دیلا ما باید به این اتفاق توجه کنیم و سادگی را اصل قرار دهیم. ما باید یک فضای تنفسی سبک و راحتی را ایجاد کنیم تا دیوار دفاعی تماشاگر را بشکنیم تا بتواند به راحتی حین اجرا بخندد و از نمایش لذت ببرد.

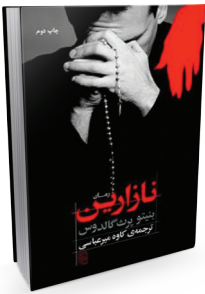
کارگردانان ایرانی در اجرای خود بسیار شلوغ کاری می‌کنند. اما در اجرای «آنتیگنه» ما با دو رنگ سیاه و سفید روبه‌رو هستیم؛ چگونه به این کمینه‌گرایی رسیدید؟ سیاه و سفید را به معنای خیر و شر گرفتید؟

طراح صحنه این کار خودم هستیم. من حساب کردم که نمی‌شود برای این اجرا هزینه سنگینی کرد و باید دو مسکان و دو زمان مجزا را با بدن بازیگران نشان بدهم. من دیدم که اگر صحنه نمایش را با رنگ خون نشان بدهم شاید تماشاگر دیوانه بشود؛ بنابراین تصمیم گرفتیم به جای رنگ خون از رنگ سیاه بهره ببریم. سیاه و سفید به قول شما خیر و شر در این نمایش است. ما یک بیننده آلمانی داشتیم که اسطوره‌شناس هم است و کتاب‌های گوناگونی دارد و او هم به همین موضوع اشاره کرد که شما تحلیل‌های اسطوره‌شناسی کرده‌اید.

رمان خارجه

به بهانه رمان نازارین به قلم بِنیتو پرت گالدوس

دن کیشوتی دیگر



نازارین
نویسنده: بِنیتو پرت گالدوس
مترجم: کاوه میرعباسی
ناشر: مرکز
چاپ: ۱۳۹۵

لوئیس بونوئل، کاکگردان مشهور رابدان سبب می‌داند که بشر نخست هیچ نیست، سپس چیزی می‌شود و چنان می‌شود که خویشن خود را درمی‌یابد. بدین گونه، بشر بیش از هر چیز طرحی «project» است که در درون‌گرایی خود می‌زند و هیچ چیز دیگری پیش از این «طرح» وجود ندارد. شخصیت‌های ویلا ماتاس و به تعبیر درست‌تر خود نویسنده، با کنکاش در نیستی و مفهوم خلأ به دنبال طراحی وجودی از خود هستند که در این دره ژرف ترسناک خالی در عین تلخی به آرامش برسند و پس از گذشتن از مرز نیستی، وجود و درک هستی شناسانه جدید را دریابند. برخلاف آنچه به نظر می‌رسد علم و نیستی نیروی خودیابی و وجود می‌شود. نیرو پایشان چیزی که در ذهن باقی می‌ماند این است که مفهوم ظرف را نه دیواره‌های آن، که فضای خالی درونش می‌کند.

گروه ادب و هنر- بِنیتو پرت گالدوس (۱۸۴۳-۱۹۲۰) از جمله رمان‌نویسان اسپانیایی است که مشهور به سروانتس دوم بود. او به شدت به مکتب رئالیسم اعتقاد داشته و بیشتر فضای کارهای او در همین حال و هوا به رشته نگارش درآمده است. او نویسنده بسیار پرکاری است. از گالدوس ۳۱ رمان، ۲۳ نمایشنامه و ۲۰ داستان کوتاه بر جای مانده که اگر این آثار را به سابقه روزنامه‌نگارانه او بیفزاییم به وسعت کارهای او پی می‌بریم. بِنیتو پرت، تکنیک‌های رمان‌نویسی و روایت‌پردازی نویسندگان رئالیست چارلز دیکنز انگلیسی و اونوره دو بالزاک فرانسوی را به اسپانیا آورد و به نوعی بنیانگذار مکتب رئالیسم متجدد

پیشنهاد رمان

پیشنهاد خواندن رمان «در انتظار بربرها»

زندگی متفاوت



در انتظار بربرها
نویسنده: ج.م. کوتسی
مترجم: محسن مینوخرد
ناشر: مرکز
چاپ: ۱۳۹۵

را دریافت کند. «در انتظار بربرها» در سال ۱۹۸۰ بر سطر سفید کاغذ جان گرفت و توانست جوایز معتبری از جمله جایزه یادبود تیت بلک را برای کوتسی به ارمغان بیاورد. کوتسی به کشور استرالیا نقل مکان می‌کند و می‌تواند در آنجا با فرآب‌بال به داستان‌نویسی بپردازد و زندگی به دور

از فشار را تجربه کند. او تاکنون دو بار جایزه بوکر را هم به خانه برده است. شروع داستان «در انتظار بربرها» بسیار جالب توجه است: «هرگز همچون چیزی ندیده بودم: دو تکه شیشه کوچک و گرد تو دو حلقه سیم جلوی چشم‌هاش بودند. کور است؟»

فرهیختگان

معرفی کتاب

نگاهی به کتاب

«جست‌وجوگران دره نیستی»

بیرون از اینجا



سروان افشاری کتاب داستان «جست‌وجوگران دره نیستی» نوشته انریکه ویلا ماتاس و به ترجمه امیر زنجایی و مهتاب صابونچی در انتشارات هرمس به چاپ رسیده است. این کتاب در قطع جیبی و در راستای اشاعه فرهنگ کتابخوانی به بازار عرضه شده است. انریکه ویلا ماتاس، نویسنده اسپانیایی متولد سال ۱۹۴۸ است و زندگی حرفه‌ای خود را در مقام ویراستار در مجله سینمایی فوتوگراماس آغاز کرده است. آثار این نویسنده اسپانیایی که شامل مقاله، داستان کوتاه و رمان در ژانرهای مختلف است به ۲۹ زبان مادری با ترکیب طنز، شوخ‌طبعی و ابتکارات فراذیی به سبکی در نوشتار می‌رسد که به اصطلاح خود نویسنده «فکر روایت‌شده» است. به عقیده ویلا ماتاس «نوشتن صحیح کردن زندگی است؛ تنها چیزی است که از ما در مقابل جراحات و ضربه‌های زندگی محافظت می‌کند». کتاب جست‌وجوگران دره نیستی اولین اثر ویلا ماتاس است که به فارسی برگردانده می‌شود. این اثر شامل ۱۹ داستان کوتاه است که انتشارات هرمس گلچینی از بهترین داستان‌های کتاب را از دیدگاه مترجمان به چاپ رسانده است. ویلا ماتاس بعد از ابتلا به بیماری سخت کلیوی و دست و پنجه نرم کردن با مرگ، با کتاب جست‌وجوگران دره نیستی بعد از ۱۲ سال به نویسندگی برمی‌گردد. موضوع کتاب جست‌وجوی نیستی و تحلیل انسان‌هایی است که سرگرم جست‌وجو در نیستی هستند. در واقع داستان‌های این کتاب به دنبال کشف اعماق خلأ هستند. در بررسی این مجموعه داستان در وهله اول با نام کتاب به‌عنوان نشانه‌ای از رویکرد فکری نویسنده مواجه می‌شویم. هستی و نیستی دو قطب اصلی تفکر وجودگرایستی یا اگزیستانسیالیسم است. ویلا ماتاس جزه نویسندگانی است که خود را می‌نویسد. او پس از طی وحشت «بیودن» به «بیودن» خود آگاه می‌شود و شخصیت‌هایی را خلق می‌کند که وجود خود را در جست‌وجوی نیستی و ماهیت عدم و حضور می‌جویند. این موجود یا به تعبیر هایدگر واقعیت بشری/ Realite humaine مفهومی است که رد آن در تمام داستان‌های این مجموعه قابل پیگیری است. ژان پل سارتر در کتاب «اگزیستانسیالیسم و اصالت بشر» تعریف‌ناپذیری بشر را بدان سبب می‌داند که بشر نخست هیچ نیست، سپس چیزی می‌شود و چنان می‌شود که خویشن خود را درمی‌یابد. بدین گونه، بشر بیش از هر چیز طرحی «project» است که در درون‌گرایی خود می‌زند و هیچ چیز دیگری پیش از این «طرح» وجود ندارد. شخصیت‌های ویلا ماتاس و به تعبیر درست‌تر خود نویسنده، با کنکاش در نیستی و مفهوم خلأ به دنبال طراحی وجودی از خود هستند که در این دره ژرف ترسناک خالی در عین تلخی به آرامش برسند و پس از گذشتن از مرز نیستی، وجود و درک هستی شناسانه جدید را دریابند. برخلاف آنچه به نظر می‌رسد علم و نیستی نیروی خودیابی و وجود می‌شود. نیرو پایشان چیزی که در ذهن باقی می‌ماند این است که مفهوم ظرف را نه دیواره‌های آن، که فضای خالی درونش می‌کند.